

Melina Mercouriová: herečka, politička a propagátorka kultury (1920–1994)

Řecká herečka a politička Melina Mercouriová dělala vše se zápallem a nadšením – ať už hrála na pódiu nebo na stříbném plátně v počátcích své kariéry, bojovala proti fašistické juntě, která v roce 1967 převzala v Řecku moc, nebo jako politička prosazovala ochranu a podporu kultury.

Mercouriová byla přední divadelní herečkou. Později se díky svému výkonu v černobílé romantické komedii z roku 1960 „Nikdy v neděli“ stala mezinárodní filmovou hvězdou. Po státním převratu v Řecku, k němuž došlo v roce 1967, se aktivně zapojila do politického dění a po celém světě vedla kampaň za odstranění vojenské junty ve své domovské zemi. Poté, co se v roce 1974 vrátilo Řecko na cestu demokracie, se Mercouriová do vlasti vrátila a zahájila politickou kariéru. Stala se nejdéle sloužící řeckou ministryní kultury a jako zastánce řecké a evropské kultury dosáhla řady úspěchů, zejména pokud jde o vytvoření iniciativy Evropské hlavní město kultury.

Maria Amalia „Melina“ Mercouriová se narodila 18. října 1920 do prominentní athénské rodiny, která byla s politikou úzce svázaná. Její otec Stamatis Mercouris byl ministrem za stranu Sjednocené demokratické levice a její dědeček Spyros Mercouris byl starostou Atén. Melina tak byla k politické dráze jakoby předurčena. Trvalo však více než čtyři desetiletí, než se do politiky sama aktivně zapojila jako přední bojovnice proti juntě, která v Řecku převzala moc po vojenském převratu v roce 1967.

Předtím totiž byla jednou z nejobdivovanějších řeckých hereček. Rok po ukončení studia na divadelní škole v roce 1944 si zahrála Elektru v inscenaci divadelní hry Eugena O' Neilla *Smutek sluší Elektře* v Řeckém národním divadle. Jejím průlomovým výkonem byla role Blanche Duboisové v inscenaci divadelní hry Tennessee Williamse *Tramvaj do stanice Touha* z roku 1949. Krátce poté se Mercouriová přestěhovala do Paříže, kde žila a hrála až do roku 1955, kdy se vrátila do Řecka. V té době vystupovala například v Shakespearově *Macbethu* nebo ve hře *Skřivánek* francouzského dramatika Jeana Anouilha. Zapojila se také do odborového hnutí divadelních herců a tak začala její politická kariéra.

Filmová kariéra Mercouriové začala na konci 50. let, kdy zazářila v roli prostitutky Ilii ve filmu *Nikdy v neděli*, za kterou byla nominována na Oscara a na filmovém festivalu v Cannes v roce 1960 získala Cenu pro nejlepší herečku. Stejnou roli si taky zahrála v divadelní verzi filmu v roce 1967 na Broadwayi. Během jejího divadelního turné v New Yorku uspořádala 21. dubna 1967 skupina pravicových vojenských důstojníků pod vedením brigádního generála Stylianose Pattakose a plukovníků George Papadopoulos a Nikolaose Makarezose státní převrat a chopila se v Řecku moci. Mercouriová se brzy stala jedním z předních vůdců zahraničního hnutí odporu proti juntě. V důsledku toho jí generál Pattakos odňal řecké občanství. Její slavná replika na tento čin zněla „*Narodila jsem se jako Řekyně a jako Řekyně zemřu. Pattakos se narodil jako fašista a jako fašista zemře.*“

Během sedmileté vlády vojenské junty Melina vedla intenzivní kampaň proti této diktatuře, šířila povědomí o situaci v Řecku a vyzývala k izolaci junty a jejímu svrnutí. Tyto její aktivity vedly dokonce k pokusu o atentát v italském Janově. Mercouriová se však nedala zastrašit a pokračovala v boji až do úspěšného svržení junty v roce 1974.

Po znovunastolení demokracie se Mercouriová do Řecka vrátila, pomohla ustavit Panhelénské socialistické hnutí (PASOK) a aktivně se zapojila do ženského hnutí v této zemi. Stala se členkou ústředního výboru strany PASOK a v roce 1977 byla zvolena do parlamentu s nejvyšším počtem hlasů v celém Řecku. Po tomto vítězství věnovala veškerou svou energii politice a kultuře.

Když její strana zvítězila ve volbách v roce 1981, Mercouriová byla jmenována ministryní kultury. Tento post zastávala po dobu 8 let a během této doby se jí podařilo udělat z kultury jedno z hlavních témat řecké politiky. Mezi její úspěchy jako ministryně kultury patří začlenění archeologických nalezišť v Aténách do oblasti bez automobilové dopravy a zavedení volného vstupu do muzeí a archeologických nalezišť pro řecké občany v rámci širšího vzdělávání veřejnosti. Zahájila také kampaň za navrácení mramorových vlysů z Parthenónu, které se nacházejí v Britském muzeu, a určitě nepřekvapí, že aktivně podporovala řecké divadlo a kinematografii.

Jedním z jejích největších úspěchů bylo zřízení projektu Evropské hlavní město kultury. Jako první získaly tento titul v roce 1985 Atény. Mercouriová tuto myšlenku prosadila během zasedání ministrů kultury deseti členských států EHS, které svolala v rámci prvního řeckého předsednictví Evropské rady v roce 1983. I když v Římské smlouvě, která zřídila Evropské hospodářské společenství (předchůdce EU), není žádný odkaz na kulturní otázky, Mercouriová vyzvala ostatní ministry, aby se připojili k jejímu úsilí o zvýšení kulturního povědomí v celé Evropě. Jednalo se o první z pravidelných zasedání ministrů kultury členských zemí, která se konají dodnes.

Zapojení a vliv Mercouriové na evropské dění se prohloubil během druhého řeckého předsednictví Rady v roce 1988, tedy v době začínajících velkých nepokojů ve východní Evropě, kdy zahájila kampaň za dialog a spolupráci se zeměmi v tomto regionu. Po skončení studené války a pádu tzv. železné opony byla Mercouriová iniciátorkou iniciativy Evropského měsíce kultury, která byla zahájena v roce 1990 a zaměřovala se zejména na země střední a východní Evropy.

Na počátku 90. let hrála Mercouriová opět v divadle, i když zůstala poslankyní parlamentu. Když strana PASOK vyhrála v roce 1993 opět volby, Mercouriová se vrátila na ministerstvo kultury, kde se zaměřila na vytváření vazeb mezi kulturou a vzděláváním na všech úrovních.

Melina Mercouriová zemřela 6. března 1994. Přežil ji její manžel, filmový režisér Jules Dassin, s nímž po celou dobu své kariéry pravidelně spolupracovala.